

Een veulentje fokken...

Wat komt daarbij kijken?

Een eigen veulentje fokken is de droomwens van veel paardeneigenaren. Het is natuurlijk ook prachtig, zo'n lief klein beestje dat naast mama door de wei huppelt! Maar... waar moet je eigenlijk allemaal aan denken van tevoren? In onderstaand artikel nemen we door wat van belang is om te doen tijdens de dracht, rond de bevalling en in de eerste dagen daarna. Want een merrie met een veulentje is leuk, maar een gezonde merrie met een gezond veulentje is het allerbelangrijkste! [Tekst: Laura Smit, dierenarts bij Roos Stoop Dierenarts. Foto's: Aline van der Linden](#)

Smit, dierenarts bij Roos Stoop Dierenarts. Foto's: Aline van der Linden

Het dekken is gelukt, je merrie is drachtig. Dat is goed nieuws! Het betekent echter ook dat ze vanaf nu wat meer zorg en aandacht nodig heeft. De dracht bij paarden duurt ongeveer elf maanden. In de laatste drie maanden van de dracht groeit het veulentje het hardst. Dat betekent dan ook dat de merrie vooral in deze drie maanden een andere voedingsbehoefte heeft dan normaal. Ze heeft meer energie nodig, maar daarnaast vooral meer eiwit, calcium en koper. Het advies is dan ook om de merrie tenminste in deze tijd met merriebrok te voeren in plaats van basisbrok. Hierin zitten

namelijk de juiste verhoudingen tussen de voedingsstoffen. Verder is het verstandig vanaf de 5e maand in de dracht vitamine A en E bij te voeren, en vanaf de 7e maand een supplement met calcium en fosfor. Overigens ligt de basis van een goede voeding natuurlijk in ruim voldoende goede kwaliteit ruwvoer!

Het is goed om de merrie in de laatste vier maanden van de dracht nog te laten enten tegen influenza en tetanus. Zo krijgt het veulen deze antistoffen via de biest binnen en heeft dan pas op zes maanden leeftijd zijn eerste vaccinatie nodig.

Verder kun je je merrie laten vaccineren tegen rhinopneumonie in de 5e, 7e en 9e maand van de dracht. Deze ziekte kan bij drachtige merries leiden tot abortus. De vaccinatie is helaas niet erg betrouwbaar want gevaccineerde merries kunnen nog steeds aborteren wanneer de ziekte uitbreekt op stal.

Wat ontwormen betreft kun je het beste de merrie één tot twee weken voor de geboorte van het veulen ontwormen met ivermectine. Dit is niet voor de merrie bedoeld, maar om het pasgeboren veulen te beschermen tegen veulenworm. Overigens kun je de merrie tijdens de laatste maanden van de dracht het beste in dezelfde omgeving houden als waar zij zal bevallen. Ze maakt dan antistoffen aan tegen de daar aanwezige omgevingskiemen, en dat betekent dat het veulen via de biest de antistoffen binnen zal krijgen die in deze omgeving van belang zijn. Een mooi voorbeeld van 'afweer op maat'!

En dan... is de merrie bijna uitgerekend! De normale duur van de dracht is tussen de 320-360 dagen, maar het is heel belangrijk om te onthouden dat een merrie pas zal bevallen als zij en het veulen er klaar voor zijn. Dat wil zeggen, op het moment dat het veulen volgroeid is. Dit kan erg verschillen per merrie. Veulens 'rijpen' pas kort voor de geboorte (in tegenstelling tot veel andere diersoorten), en daarom zijn bij een te vroege bevalling de overlevingskansen voor het veulen vaak erg klein.

Welke voorbereidingen moet je voor de geboorte treffen?

Veel merries bevallen op stal: zorg dan dat de merrie in een ruime, goed verlichte, schone box staat waar het niet tocht. Maar buiten op een schone en veilig omheinde paddock of weide is natuurlijk ook een mogelijkheid. Verder is het belangrijk een geboortekit klaar te hebben staan op stal. Deze bevat navelontsmetting (bijv. chloorhexidine oplossing), zeep, handdoeken, glijmiddel en een staartbandage. Zorg daarnaast dat je emmers onder handbereik hebt die je met warm water kunt vullen als het zover is. Het spreekt voor zich dat alle spullen in de geboortekit schoon en droog zijn. Zorg er ook voor dat je het nummer van de dierenarts altijd bij de hand hebt!

De geboorte van het veulentje wil je natuurlijk niet missen. Ten eerste omdat het een bijzondere gebeurtenis is, maar ook zodat je op tijd kunt ingrijpen als er iets fout gaat. Zoek daarom een manier om de merrie in de gaten te houden, bijvoorbeeld met een camera op stal (met geluid aan!). Er zijn ook diverse geboortemeldingssystemen, sommige bevestigd aan het halster, of een ander systeem met behulp van een singel. Deze werken over het algemeen goed, maar houd er rekening mee dat ze nogal eens vals alarm geven.

Let ook op de voortekenen van de merrie. Ongeveer twee weken voor de bevalling begint de merrie met 'opruieren' – de uier vult zich - en na een tijdje kunnen de banden naast de staart gaan verslappen. Rond twee dagen voor de bevalling zullen de meeste merries gaan 'kegelen', er hangen dan harsachtige druppels aan de uier. Soms stroomt er zelfs melk uit. Enkele uren voor de bevalling zal de merrie onrustig zijn, regelmatig gaan staan en liggen, en kan ze wat koliekachtige verschijnselen laten zien. Uiteindelijk zal ze plat gaan liggen met hoofd en hals uitgestrekt, en begint de bevalling. Uiteraard is bovenstaande een mooie theoretische beschrijving, maar het blijft de natuur. Sommige merries laten nauwelijks of geen voortekenen zien, terwijl ze bij andere merries juist langer duren dan gemiddeld!

De bevalling bestaat uit drie fases: de contractie-fase, de uitdrijvingsfase en de nageboorte.

Tijdens de contractie-fase draait het veulen en komt tegen de baarmoederhals te liggen, die hierdoor gaat ontsluiten. De merrie is rusteloos en kijkt veel naar haar flanken. Deze fase kan een half uur tot wel enkele uren duren, met tussenpauzes. Uiteindelijk is de ontsluiting voldoende en komt de zogenaamde waterblaas in het geboortekanaal, waarna het 'vruchtwater breekt'. De merrie gaat dan meestal liggen en begint met persen: de uitdrijvingsfase begint. Deze fase is snel en heftig. Binnen 20 minuten is het veulen meestal geboren. Eerst wordt één voetje zichtbaar, dan vlak daarachter het andere voetje en het neusje. Het hoofdje van het veulen rust op de voorbeentjes ter hoogte van de voorknieën. Zodra het hoofdje naar buiten komt, mag je het vlies breken en de neus vrij van het vlies >>

maken zodat het veulen kan ademen. Verder heeft de merrie over het algemeen weinig hulp nodig bij de bevalling. Onthoud dat het veulentje vaak nog even met de achterbeentjes in de merrie blijft liggen. Dit is normaal. Het is zelfs noodzakelijk dat merrie en veulen zo even rustig blijven liggen, zodat de laatste bloedtoevoer vanuit de placenta via de navelstreng kan plaatsvinden. Zodra de merrie gaat staan, breekt de navelstreng. Als dit dan nog niet vanzelf gaat, kan deze voorzichtig en op de juiste plaats (bij de insnoering) met hulp gebroken worden, niet eerder! Ontsmet hierna de navel van het veulentje.

tijdens deze fase nog wat (lichte) koliekverschijnselen laten zien. Deze moeten verdwenen zijn zodra de nageboorte afgekomen is. Controleer hierna of de nageboorte intact is en in zijn geheel is afgekomen, of laat het controleren door de dierenarts. Als de nageboorte er na 3 uur nog niet af is, bel dan de dierenarts. Ga in géén geval aan de nageboorte trekken of hangen! Wat je wel mag doen, is het deel dat uit de merrie hangt in een knoop leggen, zodat het niet over de grond sleept en de merrie er niet op gaat staan.

Hiernaast staan enkele tijdsindicaties voor de eerste belangrijke gebeurtenissen rondom de geboorte. Dit zijn belangrijke gegevens om te onthouden, zodat je op tijd kunt ingrijpen als iets niet volgens plan gaat, maar ook zodat je niet te vroeg ingrijpt bij twijfel. Het is heel belangrijk dat het veulen binnen 2 uur staat en de eerste biest heeft gedronken. Biest is voor veulens van levensbelang: zij worden geboren zonder antistoffen en zijn hiervoor volledig afhankelijk van opname via de biest. De hoofdregel voor het drinken van biest is: vlug, veel, en vaak. Een veulen moet in de eerste 8 uur minimaal 2 liter biest hebben opgenomen! Na de eerste 8 uur begint de darmwand zich namelijk al te sluiten voor opname van antistoffen uit de biest.

Met de eerste opname van biest kunnen verschillende dingen misgaan: de kwaliteit van de biest is niet goed, de merrie geeft weinig of geen melk, de merrie laat het veulen niet drinken, of het veulen drinkt niet goed. Als er twijfels zijn over de kwaliteit van de biest, kun je deze meten door de dichtheid van de biest te bepalen met een refractometer. Als je niet zeker weet of het veulen wel voldoende biest opneemt, kun je het beste de dierenarts raadplegen. Sommige fokkers melken zelf de merrie uit en geven de biest via een flesje. Dit kan, maar wanneer je hiermee geen ervaring hebt kan het ook gemakkelijk misgaan. Het veulen kan zich dan in de biest verslikken en een longontsteking oplopen. De dierenarts kan biest toedienen via een maagsonde, om zeker te weten dat dit op de juiste plek belandt. Als de merrie niet voldoende biest heeft, zijn er biestvervangers beschikbaar. Nog beter is echter het aanleggen van een zogenaamde 'biestbank' met ingevroren biest van merries die eerder geveulend hebben. Ontdooi deze biest overigens nooit in de magnetron want dat beschadigt de antistoffen!

Het gebeurt vaak dat we ons meer dan nodig met de geboorte van een veulen bemoeien. Daarom is het goed om te bedenken dat de merrie over het algemeen de geboorte prima zelf af kan. Ga niet helpen of meetrekken zonder ervaring hiermee; de kans is groot dat er dan juist schade ontstaat. Zoek liever hulp van iemand die ervaring heeft met de begeleiding van geboortes. Laat merrie en veulen na de geboorte een tijdje met rust, zodat ze hun eerste contact kunnen maken en aan elkaar kunnen wennen. Van een afstandje kun je prima in de gaten houden hoe het met beide gaat.

Nadat het veulen geboren is, moet de nageboorte of placenta nog uitgedreven worden. Dit gebeurt over het algemeen tussen 45 minuten en 3 uur na de geboorte van het veulen. Omdat de merrie hiervan wat ongemak kan hebben, kan ze

Wanneer je vermoedt dat het niet goed is gegaan met de biestopname, is het verstandig om dit te laten testen. Er bestaan bloedtests om te kijken of het veulen voldoende antilichamen heeft binnengekregen. Deze kun je vanaf 18 uur na de geboorte doen. Als blijkt dat het bloed van het veulen niet voldoende antistoffen bevat, kan plasma met antistoffen via een infuus in het bloed worden toegediend om dit te corrigeren. Afhankelijk van de mate van tekort zijn er meestal één tot twee zakjes plasma nodig. Dit is niet goedkoop. Het is echter goed om te bedenken dat een veulen met een tekort aan antistoffen vatbaar is voor allerlei infecties, die vaak (te) laat worden opgemerkt. Voor behandeling daarvan moet het veulen vaak worden opgenomen in een kliniek en dan lopen de kosten pas echt op! Besef bij twijfel over de biestopname dus dat het beste moment van ingrijpen ligt tussen de 8-12 uur na de geboorte, als de darm nog niet volledig gesloten is voor antistoffen. Daarna loop je al snel achter de feiten aan.

Overigens is de biest niet alleen belangrijk voor antistoffen; het veulen haalt hieruit ook zijn eerste energie, en het helpt bij het op gang krijgen van het maagdarmkanaal en het afkomen van de eerste mest, ook wel darmpek of meconium genoemd. Deze moet binnen een dag afgekomen zijn, daarna zie je de eerste (gele) melkmest verschijnen. Verder moet het veulen binnen 6-10 uur voor het eerst geplast hebben, afhankelijk van of het een hengst- of merrieveulen is.

Het is daarnaast goed om te onthouden, dat we met een 'verhoogd risico'-veulen te maken hebben als:
De merrie tijdens de dracht (ernstig) ziek is geweest.
Het veulen te vroeg geboren is.
De bevalling niet vlot verlopen is.
Het veulen te vroeg van de nageboorte gescheiden is geraakt.
Het veulen niet op tijd of niet voldoende biest heeft gedronken.

In bovenstaande gevallen kun je het beste de dierenarts raadplegen en samen een plan maken om het veulen (en de merrie!) op weg te helpen. Veulens laten ziekte niet snel zien en kunnen in korte tijd heel hard achteruit gaan. Als je de dierenarts pas belt als het veulen (ernstige) ziekteverschijnselen heeft, is het vaak al te laat.

Nu de melkgift na de bevalling op gang is gekomen, moet je ook rekening houden met de extra (energie-)behoeften van de merrie. Ook hier is vooral de eiwit- en calciumbehoefte hoog. Een vaak gestelde vraag is of je de samenstelling van de melk door de voeding kunt beïnvloeden. Het is natuurlijk zo dat als de merrie niet voldoende gevoerd krijgt, ze dit ook niet door kan geven in de melk. Maar als de merrie de juiste voeding binnenkrijgt, kun je de kwaliteit van de melk niet 'extra' beïnvloeden door meer te voeren of te supplementeren. Met andere woorden: goed is gewoon goed. Wat is dan goed? Ga voor een merrie van 600 kilo uit van ruim voldoende goede kwaliteit ruwvoer (ongeveer 13 kg), aangevuld met ongeveer 3 kg merriebrok voor voldoende vitaminen en mineralen.

En verder...
Houd de eerste dagen na de bevalling merrie en veulen goed in de gaten. Maken ze een gezonde indruk? Wordt er goed gegeten en gedronken? Bedenk dat een jong veulen normaal gespro-

ken veel drinkt en slaapt, en daartussen periodes actief bezig is met spelen en bewegen en de wereld verkennen. Laat het veulen vanaf de eerste dag lekker periodes naar buiten (tenzij het echt slecht weer is). Belangrijk is dat het veulen veel kan bewegen, zodat hij gezonde botten, spieren en gewrichten kan ontwikkelen. Ook het socialiseringsproces van het veulen begint eigenlijk al vanaf het moment dat het geboren wordt. Dat is een onderwerp dat buiten het bestek van dit artikel valt, maar het is wel verstandig om hier van tevoren al over na te denken!

Take home message:
Bij het fokken van een veulentje komt veel kijken, dus wees daarop goed voorbereid. Voeding, enting, ontworming en stalling dienen op orde te zijn. Er moet een geschikte bevalingsomgeving zijn: een schone, droge, hygiënische stal, of een veilige en goed omheinde weide of paddock. De geboortekit moet klaarliggen en zorg voor één of andere vorm van bewaking zodat je de geboorte niet mist. Het lijstje met indicatietijden is een goed hulpmiddel om in te schatten wanneer ingrijpen nodig is. Bedenk dat de oude spreuk 'voorkomen is beter dan genezen' in alle gevallen van toepassing is, maar zéker in het geval van (jonge) veulens.

Tot slot... vergeet niet te genieten. Want het is beslist een ervaring om nooit te vergeten. <<